

Hoe een lokale gemeenschap haar duurzaamheidskapitaal aanboort

De bal bij de burger

OVER DE AUTEUR

Elly Straatman is als hoofddocent verbonden aan de opleiding Bestuurskunde van Saxion en als docent-onderzoeker aan het Kenniscentrum Leefomgeving, lectoraat Governance, van Saxion.

DE BAL LIGT BIJ DE BURGER. IN 2013 KUNNEN WE DAAR NIET MEER OMHEEN. VAN BURGERS WORDEN INITIATIEVEN ÉN INSPANNINGEN VERWACHT. IN HET RAPPORT 'LOSLATEN IN VERTROUWEN' CONSTATEERDE DE RAAD VOOR HET OPENBAAR BESTUUR PASGELEDEN DAT DE VITALE SAMENLEVING BESTAAT. DE RAAD BEDOELT DAARMEE 'EEN SAMENLEVING WAARIN MENSEN ZICH ZONDER CONCRETE TEGENPRESTATIE WILLEN INZETTEN VOOR HUN MEDEMENS, BUURT, VERENIGING, GEMEENTE, DE NATUUR OF EEN ANDER IDEEAAL'.

Burgers storten zich gretig op de bal. Ze komen met bewonersinitiatieven in alle soorten en maten. Soms worden de initiatieven ondersteund door een woningcorporatie of begeleid door een professional van de gemeente. Soms komen ze voort uit eigen kracht of ontstaan ze vanwege een wijkbudget. Actief burgerschap loont, maar het gaat niet vanzelf.

We zien deze trend ook op tal van plekken in de provincie Overijssel. Enthousiaste burgers eigenen zich de bal toe en gaan voortvarend van start met het maken van plannen voor het verduurzamen van hun leefomgeving. Aanleiding is de wedstrijd Duurzaam Dorp Overijssel 2010, een initiatief van de provincie en hbo-instelling Saxion. Ruim twintig dorpen en wijken zijn nu nog steeds in het project actief. Met ups & downs, successen en teleurstellingen. Saxion ondersteunt, samen met Natuur en Milieu Overijssel en Stimuland. In dit artikel introduceren we het ABCD-instrument dat Saxion voor de burgerinitiatiefnemers heeft ontwikkeld.

Actieve burgers

Actieve burgers die het initiatief nemen zijn een eerste kritische succesfactor in een project zoals Duurzaam Dorp Overijssel. De aanwezigheid van een actieve achterban is een noodzakelijke tweede. Het succes van een initiatief hangt namelijk in belangrijke mate samen met de aanwezigheid van een actieve en diverse achterban. Lukt het de initiatiefnemers om tijdig voldoende mensen aan zich te binden? Ontstaat er een community? De initiatief nemende burgers kunnen het immers niet alleen. Maar hoe boor je het duurzaamheidskapitaal in je gemeenschap aan? Hoe krijg je een achterban?

Saxion ondersteunt de Overijsselse dorpen en wijken die participeren in het project. Daarbij is het Kenniscentrum Leefomgeving van Saxion betrokken, maar ook docenten en studenten van verschillende opleidingen. Voor de burgerinitiatiefnemers hebben we een praktisch instrument ontworpen. Met dit instrument kunnen zij het duurzaamheidskapitaal van hun gemeenschap in kaart brengen en hun wijk- en dorpsgenoten gericht uitnodigen om hun talenten in te zetten voor een verduurzamingsslag. Het doel is het activeren van een achterban, zodat er een community op het gebied van duurzaamheid ontstaat.

Brede definitie van duurzaamheid

In het project hanteren we een brede definitie van 'duurzaamheid'. Lokale duurzaamheid heeft een sociale dimensie (people), een ecologische (planet) en een economische (profit/prosperity). Voor het realiseren van een lokale verduurzamingsslag is het belangrijk dat die drie dimensies met elkaar verbonden raken. De duurzaamheidsinitiatieven van de dorpen en wijken hebben betrekking op de thema's energie, mobiliteit, groen, water, voedsel en afval. Maar omdat ze lokaal zijn verankerd, gaan ze tegelijkertijd ook over maatschappelijk ondernemen, ouderenzorg, sportvoorzieningen, educatie en sociale

‘ABCD staat voor *Asset Based Community Development* en assets zijn de capaciteiten, talenten en vaardigheden van de bewoners. Uitgangspunt van de ABCD-benadering zijn niet de problemen in een wijk of de deficiënties van de bewoners, maar juist wat mensen wél kunnen.’

samenhang. Zo vermindert de aanschaf van een elektrische leenauto voor de buurt het energieverbruik en het autobezit, maar de auto brengt ook een vrijwilligersorganisatie op gang die diensten levert aan ouderen die zelf niet meer mobiel zijn. Een brede opvatting van duurzaamheid betekent dat er bij een duurzaamheidsinitiatief behoefte is aan mensen met verschillende achtergronden. We hebben ons daarom bij het ontwerpen van het activeringsinstrument laten inspireren door de ABCD-benadering die Kretzmann en McKnight in de jaren negentig in de VS hebben ontwikkeld. Ze gebruikten die voor het bijeenbrengen van *assets* in kwetsbare stadswijken. ABCD staat voor *Asset Based Community Development* en assets zijn de capaciteiten, talenten en vaardigheden van de bewoners. Uitgangspunt van de ABCD-benadering zijn niet de problemen in een wijk of de deficiënties van de bewoners, maar juist wat mensen wél kunnen. Bij ABCD is het glas halfvol in plaats van halfleeg.

‘Een brede opvatting van duurzaamheid betekent dat er bij een duurzaamheidsinitiatief behoefte is aan mensen met verschillende achtergronden. We hebben ons daarom bij het ontwerpen van het activeringsinstrument laten inspireren’

In vijf stappen van initiatief naar community

In vijf stappen schetsen we de werking van het duurzaamheids-ABCD voor de burgerinitiatiefnemers in Overijssel. Daarna beschrijven we het instrument dat bij stap 1 hoort en dat we ter ondersteuning van het project hebben ontwikkeld.

STAP 1 Inventariseer de talenten, vaardigheden en capaciteiten (competenties) van individuele bewoners, huishoudens en gezinnen. Het gaat om de competenties die ze in kunnen zetten voor de verduurzaming van hun wijk of dorp.

STAP 2 Inventariseer alle vrijwilligersorganisaties die actief zijn in de wijk of het dorp. Inventariseer ook de verenigingen, de (in)formele netwerken, de bedrijven en instellingen.

STAP 3 Inventariseer fysieke locaties in de wijk of het dorp. Wat zijn de bestemmingen? Is er bijvoorbeeld een braakliggend stuk grond, een leegstaand gebouw, een multifunctioneel centrum of een buurthuis?

STAP 4 Verbind mensen met verschillende competenties met elkaar. Creëer samenwerkingsverbanden tussen mensen en organisaties rond duurzaamheidsthema's. Hieruit ontstaan communities die beschikken over een diversiteit aan competenties.

STAP 5 Ontwikkel binnen de communities een visie en een strategie om een bepaalde verduurzamingsslag te kunnen maken. Stel de eigen competenties centraal. Als die niet toereikend zijn, kijk dan uit naar hulpbronnen van buiten. Betrek ook de fysieke locaties erbij. Welke functie kunnen die locaties hebben in de plannen?

Het ABCD-instrument

In stap 1 wordt het duurzaamheidskapitaal van de bewoners zichtbaar gemaakt door hun talenten, vaardigheden en capaciteiten te inventariseren. Om deze inventarisatie te vergemakkelijken, hebben we voor de initiatiefnemers een vragenlijst opgesteld voor een interview bij de bewoners thuis of op een andere plek in de wijk of het dorp. De vragenlijst is gebaseerd op de brede definitie van duurzaamheid. Bij het formuleren van de vragen zijn we uitgegaan van de leefwereld van de bewoners. De vragen hebben we geordend rond vier items.

Activiteiten samen en alleen

1. Bij dit eerste item gaat het gesprek over hobby's en interesses op onder meer cultureel, sportief en technisch vlak. Over welke vaardigheden beschikt iemand en wat doet hij of zij daar alleen of samen met anderen mee?

2. Onderweg en thuis

2. Bij item 2 gaat het gesprek onder meer over mobiliteit, over de bekendheid met dorp, stad en regio en over handigheid in klussen, zorgen en tuinieren.

3. Woon- en leefomgeving

3. Bij item 3 bespreken we onder meer de kennis van de lokale geschiedenis, milieuvriendelijk gedrag en ervaring met milieubeheer en -educatie.

4. Ondernemen en besturen

4. Bij item 4 inventariseren we diverse ondernemende, bestuurlijke en administratieve capaciteiten. Ook gaan we in op maatschappelijke interesses en maatschappelijke betrokkenheid.

Hoe te gebruiken?

De uitkomsten van de interviews hebben we overzichtelijk in een datamatrix ondergebracht. Hierdoor is in één oogopslag te zien welke bewoners bijvoorbeeld ervaring hebben met het organiseren van een sportevenement, de aanleg van een moestuin, technische klussen of het oprichten van een onderneming. Voor de initiatiefnemers is deze matrix, naast de vragenlijst, een waardevol document. Zij kunnen er gericht mensen mee uitnodigen om iets te doen waar ze goed in zijn. En dat is een belangrijke eerste stap naar een actieve achterban.

— VS —